

Az alkotómunka nem mindig aktív, sem nem produktív

Beszélgetés Hübler Jánossal a művészeti képzés alternatíváiról

BORDÁCS ANDREA

Most induló sorozatunkban olyan művészeket kérdezzük, akik a hazai művészeti intézményrendszer mellett egy másik ország hasonló intézményében is tanultak vagy tanítottak, így van némi összehasonlítási alapjuk a művészeti képzést illetően. Mi az, ami nemcsak pénzkérdés, hanem lényegi, szemléleti különbség is? Mit lenne érdemes átvenni? Van-e, ami nálunk működik jobban? Elsőként Hübler Jánost kérdeztük.

Hübler János Mihály az MKE szobrász szakán végzett Jovánovics Györgynél. Közben 2004–2006 között vendég-hallgató volt Berlinben (Universität der Künste), Tony Cragg és David Ewison osztályában. A DLA-ját szintén a Magyar Képzőművészeti Egyetemen szerezte, témavezetője Jovánovics György volt. 2009-ben a párizsi Montrouge-ban a Fiatal Európai Művészek Biennáléján (hazai előzsűri-kiállítás: *Kortárs Állásfoglalások*, 2009) elnyerte az első díjat (Jeune Création Européenne). Jelenleg az ELTE SEK Vizuális Művészeti Tanszékének oktatója, 2015-ben fél évig Zürichben volt kutatói ösztöndíjjal (Swiss Government Excellence Scholarship).

Így utólag, hogy tanultál külföldön más művészeti intézményben, ösztöndíjasként és kutatóként is voltál egy másik országban, jó összehasonlítási alapod van a különböző helyeken zajló képzésekben. Milyennek látod a hazai vizuális művészeti képzést? Mire fektetitek a hangsúlyt, mire készítik fel a diákokat?

HJ: Szeretném azt hinni, hogy gondolkodni és érezni. És ez elég is lenne. Mert mit is nevezhetnénk művészeti oktatásnak egy kognitív kapitalizmusban vagy információs társadalomban vagy posztdemokráciában? – hívjuk bárhogy is. Mindenesetre valóban elcsodálkoztam, hogy társadalmunk az elmúlt 200 évben micsoda drámai átalakulásokon ment keresztül, míg a művészeti oktatás szinte semmit nem változott.

HÜBLER JÁNOS, RÁCZ MÁRTA, SZENTIRMAI TAMÁS, VÁGI JÁNOS: *Növekedési struktúrák, az anyag metamorfózisai*, 2009, installáció, beton, könyvek, a JCE Biennálé fődíjas munkája A művészek jóvoltából

A hazai képzési kínálatok pedig mintha ráerősítenének erre, ahelyett, hogy szisztematikusan leépítenék ezeket a berögzüléseket. A legnagyobb vonzerő egyben a legnagyobb csapda is a hallgatóknak: az a lehetőség, hogy művésszé válhatnak. A képzések alapokat, evidenciákat akarnak megtanítani, szakmai fogásokat és eljárásokat begyakoroltatni anélkül, hogy rávezetnék a hallgatókat a kritikus gondolkodási attitűd elsajátítására, a valóban érdekes kérdésfelvetésekre, hogy mire képes még a művészet, és hogy mi az, amire nem képes. Arra, hogy felvetéseket fogalmazzanak meg munkáikban a művészet-társadalom, a művészet-tudás kapcsolódási lehetőségein, mely nem feltétlenül találkozik a szokásos és a hallgatók körében sajnos népszerű művészidentitás önazonosságával. A képzések struktúráiban még mindig a műtermi munka gyakorlati alapú erősítése áll a projektalapú csapatmunkával szemben. Az elmélettel való foglalkozás pedig kizárólag művészettörténeti, művészetelméleti előadások formájában szerepel praxis és kontextus nélkül, elsősorban elméleti és nem gyakorló szakemberek révén. Attól az elemi esélytől nem szabad megfosztani a hallgatókat, hogy a művészeteken keresztül vizsgálhassák az

alapvető beállítódásukat, és a művészetet eszközként használják, mondjuk úgy, mint egy kalapácsot.

Hogyan hatott rád, hogy miközben a képzőre jártál, két évig Berlinben is tanultál világhírű művészektől? Befolyásolta-e a munkáidat, amikor visszajöttél? Mennyiben volt más a szemlélete a berlini egyetemnek?

HJ: Ahogy a legtöbben, én is a prominens művészek miatt kerültem az UdK-ra. Ennek a közegnek és a szemléletnek a befolyása, spirituális hatása vitathatatlan. Ugyanakkor elgondolkodtatóan paradox egy világsztárnál tanulni, aki soha nincsen jelen, és a kevés konzultáció alkalmával persze bátorít és biztat. Mégis, a hűségem túl, volt annak a közegnek egy valóban erős hozadéka, a nemzetközi összetételű diákság, az osztály, a műterem. A művészhallgatók közössége tanulás és tanítás egyben, folyamatos történet és bekövetkezés, ideálisan szerepek és hierarchia nélkül (sőt kezdet és vég nélkül). A védett műtermi környezet ugyanakkor nyomasztó is, hiszen az alkotómunka nem feltétlenül aktív, sem nem mindig produktív, a produktivitás következményei gyakran gátlóan hatnak az új felfedezések kipróbálására és kibontakozására. Itt érhető tetten a rettegés a művészet szabadságának elvesztésétől és a félelem, hogy nem lehet semmit sem megtanulni, nincsen elsajátítandó ismeretanyag, nincs ismeretátadás. Ennek a jelenségnek a jelentőségét már a képzőn is tapasztaltam. Versengés a mester figyelméért művészeti és tanulmányi téren.

HÜBLER JÁNOS: *Felhasznált irodalom, 2010,* installáció, beton, könyvek A művész jövőtől

Persze megbízható tudást és kompetenciákat elsajátítani mindig flexibilis mentális folyamat, amihez az itthoni hallgatók többsége még nem érkezett el. Talán mert túl fiatalok és tapasztalatlanok, ugyanakkor komplex előítéletekkel rendelkeznek a művészetekről. Ezt nevezem alapbeállításnak (default setting, David Foster Wallace kifejezését használva).* Minden mentális folyamatunk, illetve az azokat irányító automatikus beidegződésünk folyamatos missziós küzdelmet folytat, hogy legalább a részleges kontrollt megszerezze fölöttük. Gyűlölöm ezt az öntőformát, melybe az évszázados előítéletek és tévesztések öntenek minket.

szeket fogalmazzanak meg munkáikban a művészet-társadalom, a művészet-tudás kapcsolódási lehetőségein, mely nem feltétlenül találkozik a szokásos és a hallgatók körében sajnos népszerű művészidentitás önazonosságával. A képzések struktúráiban még mindig a műtermi munka gyakorlati alapú erősítése áll a projektalapú csapatmunkával szemben. Az elmélettel való foglalkozás pedig kizárólag művészettörténeti, művészetelméleti előadások formájában szerepel praxis és kontextus nélkül, elsősorban elméleti és nem gyakorló szakemberek révén. Attól az elemi esélytől nem szabad megfosztani a hallgatókat, hogy a művészeteken keresztül vizsgálhassák az

Konkrétum, kiállítási enteriőr, OSA, 2008

Fotó: Rácz Márta

Fotó: Rácz Mária

Úgy tudom, hogy miután végeztél, több intézményben is tanítottál. Mennyiben látod másként a vizuális oktatás helyzetét, hogy most tanárként veszel részt benne?

HJ: Talán a hallgatói kíváncsiság, felfedező kedvű aktivitás és a terhelhetőség tekintetében lehetne tetten érni egy határozott visszalépést, eltolódást. „Én ezt találtam, azt vettem észre, azt fedeztem fel, tudni akarom, meg akarom érteni...” – ilyen egyszerű és alapvető kijelentéseket hiányolok. Nem látom a tevés, csinálás, a munka, a tevékenység mély lelki szükségszerűségének tudatosítását, ezekkel szeretnék azért jóval többször találkozni, ezekre reagálni. Folyamatosan bátorítom a hallgatókat a heurisztikus magatartásra, ami a kultúrkörünkben a találás és feltalálás technikáját jelenti, és biztatok mindenkit, hogy vegye észre, a kíváncsiság szisztematizálása már önmagában kutatást jelent. Ez pedig új tudást eredményez, új ismereteket ad, és újabb kompetenciákkal lát el.

Legutóbb Zürichben voltál. Ez milyen ösztöndíj volt, és miről szolt a projekt?

HJ: A Zürichi Művészeti Egyetem Kortárs Művészeti Kutatóintézet (Institute for Contemporary Art Research, Zurich University of the Arts) fogadta be a posztdoktori kutatási tervemet. Az intézet kutatási súlypontja a kortárs művészet és a közsféra (Contemporary Public Art), továbbá a több művészeti egyetem kutatási csoportjait összefoglaló *Public City* néven futó projekt. Ide csatlakoztam

HÜBLER JÁNOS: *Natura naturans*, 2008, installáció, hullámkarton, változó méret A művész jóvoltából

be *A public art szerepének és működésének vizsgálata a posztdemokratikus átalakulások, a művészet és a nyilvánosság tükrében Európában a 90-es évektől* munkacímmel. A különböző kutatások többségét a Svájci Kutatási Alap (Swiss National Science Foundation) fedezi, az enyémét közvetlenül a Svájci Szövetség (State Secretariat for Education Research and Innovation). A kutatócsoportok tevékenységét az intézet fogja össze, előadásokat, szemináriumokat, kollokviumsorozatokat, konferenciákat szervez heti rendszerességgel, ezek a tanrendbe is bekerülnek, így a BA és az MA hallgatók is felveszik, más egyetemekről is. A kutatócsoportok összetételének tekintetében a legjellemzőbb az a sajátosság, hogy a kutatók többsége általában nem képzőművészeti végzettséggel rendelkezik. Elsősorban a társadalomtudományok szakemberei, főleg a kulturális antropológia, a szociológia és a médiatudományok területeiről. Az én kutatócsoportomban volt építészettörténész az ETH-ről, egy filozófus, művészettörténész a luzerni művészeti egyetemről és Zürich korábbi rendőrfőkapitánya, szintén az ETH professzora.

Szerinted az oktatásnak vagy az oktatás mely szegmensének van köze ahhoz, hogy az artworldben, az egész nemzetközi szinten ki milyen sikeresen tud részt venni? Egyáltalán mi számíthat sikernek? Evidensnek tűnik a nemzetközi kiállításokon és vásárokon való részvétel. Vagy szerinted mi az, amitől egy művész sikeresnek tekinthető?

HJ: Érdekes lehet itt a következő történet. 2015. szeptember közepén beszélgettem Christian Jankowskival, a következő évi 11. Manifesta kurátorával. Természetesen szóba került a magyar művészek, művészeti eredmények alulreprezentáltságának kérdése is. Majd amikor toporzékolomban a magyarországi kortárs képzőművészeti törekvések jelenlétének hiányára kérdeztem rá az ilyen és hasonló kortárs válogatásokban – és ezt már a kérdés pillanatában meg is bántam, sőt el is szégyelltem magam –, rögtön kijózanító választ kaptam. Miszerint nem ismer hazai jelentős kortárs képzőművészeket. Ez kiábrándító volt, de mégsem hiszem azt, hogy a tájékozatlanságot vagy felületességet lehetne felrönnünk neki vagy más kurátoroknak, amikor ilyen formátumú mustrára válogatnak.

És te mit gondolsz erről?

HJ: Nyilván nem örülök ennek. Itt érzésem szerint arra kell folyamatosan rákérdezni, hogy befolyásolhat-e valamit a léptékváltás lehetősége az alkotói magatartáson, amikor valaki nem közkedvelt vagy közismert.

Jegyzet

* David Foster Wallace: *Transcription of the 2005 Kenyon Commencement Address*, 2005. május 21.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.